

Prof. Dr. Oğuz POLAT

Özet

Günümüzde Adli tıp uzmanının ideal yaklaşımı kriminal bir olguda olay yerinin incelemesi ve kanıta dayalı adli tıp uygulamasını yaşama geçirmesidir. Adli tıp uzmanı olay yeri araştırmasında delile ulaşabildiği ve bunu sınıflayabildiği oranda başarılı olacaktır.

Bu yazıda olay yeri incelemesi ve burada elde edilen delillerin nasıl değerlendirilmesi örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Olay yeri ,Adli tıp uzmanı ,kriminoloji

The importance of evidence in Forensic medicine

Summary

Crime scene investigation and evidence based good forensic medicine practice in a criminal case is the ideal pattern for a forensic medicine expert .Forensic medicine expert will be succesful if he may classify and evaluate the evidence at crime scene investigation.

In this article crime scene investigation and evaluation of the evidences has been given by examples.

Keywords: Crime scene,Forensic Medicine expert ,criminology

Günümüzde Adli olguların incelemesindeki en önemli adımlardan birini olay yeri incelemesi ve buradan elde edilen delillerin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Adli tıp uzmanının olgunun çözümünde en çok yararlanacağı bulgular kendi muayenesi kadar olay yerinden elde edilen kanıtlar olacaktır. Kanıta dayalı adli tıp incelemesi objektif ve doğru sonucun oluşturulmasındaki en önemli adımlardan birisidir. Şüpheli bir ölümün araştırılmasının en önemli adımlarından biri, vücudun bulunduğu keşif yerinin ve çevresinin tam olarak incelenmesidir.

Olay yeri kavramı:

Her zaman için bir olayda vücudun bulunduğu yer asıl olay yeri yani ölümün olduğu yer değildir. Bir kişinin bir yerde öldürülüp başka bir yere gömülmesi nadir değildir. Ölüm meydana getiren ve tamamen farklı yerde meydana gelen bıçaklanmada, ölümü oluşturan olay daha karmaşık duruma dönüşür. Ancak genellikle ölünün bulunduğu yer ile kişinin öldürüldüğü yerin aynı olduğu izlenmektedir.(1)

Bir araştırmadaki en büyük zorluklardan bir tanesi ölümcül olayın meydana gelmesi ile ölüm arasında tespit edilebilir bir zaman diliminin geçip geçmediğinin ortaya çıkarılmasında yaşanmaktadır. Örneğin ölümcül yaralanma ile ölüm arasında günler veya haftalar sürebilecek bilincin açık olduğu bir sürenin geçtiği ve subdural kanamanın oluşmasına yol açan bir kafa travması bu duruma bir örnek olabilir. Bu sebepten dolayı ölümcül yaralanmanın meydana geldiği yer ve olayın şeklini aydınlatmak, özellikle kurbanın alkol alması gibi bir olay sonucunda yaralanmaya maruz kalmışsa çok zor hatta olanaksız olabilir.

Olay yerleri o kadar çeşitlidir ki, ancak çok geniş terimlerle ve örneğin yangın veya patlama gibi bazı durumlar da olayın tipine göre sınıflandırılırlar. Pratikte karşılaşılan olay yeri tipleri büyük oranda coğrafik olarak sınıflandırılmasının yanı sıra, sosyolojik ve insan faktörleri de bunların saptanmasında etkindir.

Her olay yeri tipinin incelenmesi yerin tipi ve/veya olayın tipine bağlı olarak farklı bir yaklaşım gerektirir. Örneğin bir yangın yerine yaklaşım, arka bahçede bulunan bir mezara olan yaklaşımdan çok farklı olacaktır.

Bir olay yerinin incelemesi, uyum içerisinde çalışan, görev ve amaçları tam olarak tanımlanmış profesyonellerden oluşan bir takım tarafından yapılmalıdır. Olay yerinin değerlendirilmesi aşağıdaki temel bileşenlerden oluşur.

- 1- Vücut arama (eğer gerekiyorsa)
- 2- Bir vücudun keşfi ve ön değerlendirme
- 3- İlgili uzmanları içeren olay yeri ekibinin oluşturulması
- 4- Olay yeri ziyaretinden önce ve/veya sonra olayın özetlenmesi
- 5- Sağlık ve güvenlik faktörlerinin göz önüne alınması
- 6- Olay yeri değerlendirilmesi ve delillerin toplanması
- 7- Geriye dönük olay yeri ziyaret(leri)

Bir başarılı olay yeri incelemesi, bir ekip çalışması ve öncelik sıralarının iyi bir şekilde tanımlandığı çeşitli görevlerin düzenli olarak yerine getirilebilmesi için sorumlu kişi tarafından olay yerinin iyi bir şekilde yönetilmesi-ne dayanır. Birden fazla ölümlerde veya zor , karmaşık olgularda uygulanacak prosedürü detaylı bir şekilde tartışmak amacıyla adli tıp uzmanının da içinde bulunduğu bütün olay yeri ekibinin yer aldığı bir brifing düzenlenmelidir. Şu açıktır ki, eğer kurban hala yaşamaktaysa en acil ve öncelikle dikkate alınması gereken şey yaşamı devam ettirmektir. Bu sebeple vücut veya çevresindeki herhangi bir kontaminasyonu önlemek için gerekli tedbirler alınmadan önce yaralı kişiyi yeniden hayata döndürmeye denemek için olay yerine bir doktor girebilir. Bu eylem doktorun kontrolü dışındadır ancak bir defa kişinin ölü olduğu duyurulduktan sonra olay yerinin güvenliği sağlanmalı, girişler kısıtlanmalı ve olay yeri göz altında bulundurulmalıdır. O halde bir olay yerinin değerlendirilmesinde doktor şunları dikkate almalıdır.

1- **Yer – Vücut** bir ikametgahta veya kapının dışarısında, toprağa gömülü olarak veya sudan çıkarılmış olarak bulunabilir. Gerçekte pek çok yer tipi vardır. Bunun ötesinde araştırma ilerledikçe aynı olayla ilgili olarak çeşitli yerlerin incelenmesine gereksinim duyulabileceği araştırmayı yapanlar tarafından dikkate alınmalıdır. Bir soruşturma sırasında incelenmesi gereken yer sayısı ile ilgili kesin ve pratik kurallar yoktur. Bir suç ne kadar karmaşık olursa incelenmesi gereken yer sayısının artacağı kesindir.

2- **Olay tipi** – Olay tipine göre olay yerini sınıflandırmak faydalıdır. Çünkü bazı olay yeri tipleri özel uzman veya deneyimli kişilerle beraber ilgili olay yeri ekipleri tarafından araştırılması gerekir. Uzman araştırmacıların gerekli olduğu en açık olay yeri tipleri, yangın, patlama, silahlar, endüstriyel ve taşıma kazaları ve kişiden arta kalan kemiklerin keşfini içerir.

3- **Ölü kişilerin sayısı** – Seri cinayet olgularının olma ihtimali her zaman düşünülmesine rağmen, özel bir zamanda özel bir olay yeri bir tek vücutla ilgili olabilir. Birden fazla olay yeri bir ölüm olayıyla ilgili olabileceği gibi bir tek olay yeri birden fazla maktülü içerebilir. Gizli kitle mezarlarında ölümün olduğu yer ile gömüldüğü yer farklı olmasına rağmen birden fazla ölümlerde olay yeri ölümün olduğu yer olabilir.

4- **Muayenenin önceliği** – Vücudun bulunduğu yerde ilk muayenesi yapıldıktan sonra, morga gönderilmelidir. Bir vücut işlek bir yolda bulunduğu, gerekli olduğundan daha fazla olduğu yerde tutmak sakıncalıdır. Gece olay yeri muayenesi, eğer imkanı varsa takip eden sabahın ilk ışıklarına bırakılmalıdır. Olay yeri bulgularını yanlış

yorumlamak ve yaşamsal delillerin kaybı, az ışık durumlarında olma olasılığı fazladır.

5- **İklim koşulları** – Olay yerinde hakim olan hava durumları oraya araştırma için giden ekibin çalışma koşullarını en çok etkileyen şeydir. Kötü koşullar olduğunda, vücudu morga götürmek gerekebilir. Eğer bu yapılmazsa, doğal koşullardan vücudu korumak için daha sonra bir çadır kurmak gibi uygun adımlar atılmalıdır. Özellikle sıcak bir ortamda, örneğin bozulmanın çok hızlı olacağı akılda tutularak maktul ilk fırsatta otopsi için veya morg için buzdolabına gönderilmelidir.

6- **Mevcut kaynaklar ve deneyim** – Açıkça mevcut olan desteğe gelince bölgesel belirgin farklılıklar vardır. Buna rağmen, verimlilik, iyi organizasyon, dikkatli hazırlanma ve ekip üyeleri arasında iyi ilişki ile başarılabılır.

OLAY YERİNİN KORUNMASI

İlk olarak, olay yeri sınırlarının korunması ihtiyacının olup olmadığına karar verilmelidir. Olanaklar elverdiğince en geniş alanla başlamak ve eğer gerekirse onu daraltmak en uygunudur. Birden fazla olay yeri ihtimali aynı zamanda akılda tutulmalıdır.

Kişinin ölümünün asfiksi ile meydana geldiği olgularda ev içinde olay yeri güvenliğinin sağlanması genellikle nispeten daha net bir durumdur ve sınırları daha iyi belirlenmiştir. Bununla birlikte olaylar hakkındaki bilgilerin eksik veya güvenilir olmadığı ve erken evrede bölgeyi mümkün olduğu kadar geniş tutmak ve daha sonra daraltmak uygundur. Özellikle medya, etraftaki izleyiciler v.b çok sayıda insanın olay yerine girme ihmali olduğu durumlarda bölgenin yerleşimine bağlı olarak girişi açık bir şekilde yasaklayan şeritler, barikatlar ve ek insan gücü kullanarak olay yeri inceleme amacıyla kordon altına alınabilir. Olay yeri dışarı ise onun muhafazası daha güç olabilir. Fiziki engellerin kullanılması dışında, pek çok durumda yetkili olmayan kişileri uzak tutmak için geniş bir alanın girmeyi engelleyici bantlarla çevrilmesi gerekir. Eğer birden fazla ölüm olayı mevcutsa olay yerinin veya maktüllerin yetkili olmayan kişiler tarafından uzak mesafelere, yüksek görüş noktalarından veya hafif motorlu uçaklar tarafından fotoğraflarının çekilmesini önlemek için, vücutların üzerinin bir çadırla hatta büyük çadırlarla havadan örtülmesi gerekebilir.

Olay yeri inceleme ekibinin her bir üyesi kendi özel rolüne sahiptir ve her biri diğerinin görevinin, farklı delillerin toplanmasının ve korunmasının farkında olmalıdır. Örneğin bir adli tıp uzmanı bir olay yerine geldiğinde ayakkabı izi delili olasılığını göz önünde bulundurmalıdır. Olay yeri araştırmacısının olay yerini kontamine etmesi çok önemlidir. Koruyucu giysiler, olay yerindeki materyallerden araştırmacıyı ve araştırmacıdan olay yerini korumak için giyilmesi zorunludur.(2)

Her bir personel önlük, eldiven ve galoş giymelidir. Galoşlar bir odadan diğerine kan taşıyarak veya özelliğini bozarak ve ayakkabı izinin üstüne basarak araştırmacıyı korumayacaktır. Özel dizayn edilmiş galoş tipi ayakkabı izinin olay yerinde bulunma ihtimali çok küçük tesadüftür. Her bir kontamine olmuş koruyucu elbise olay yeri incelemesinden sonra atılmalıdır. Modern, çok hassas analiz teknikleri olay yerini kasıtlı olmaksızın kontamine edebilir. Araştırmacı sigara içmemeli ve külünü olay yerine bırakmamalıdır. Araştırmacının elbisesi olay yerine lif dökmemeli, şüphelinin kanları yıkayabileceği yer olan lavabodaki artık maddelerde kan izi olabilir. Bu yüzden lavaboların kullanımı yasaklanmalıdır.

Özellikle araştırmacı kan dağılımını gözetlemede zaman harcayacak ve çeşit durumları kaydedecekse seyyar bir

sandalyeye sahip olması faydalı olabilir. Olay yerindeki mobilya kullanılmamalıdır. Zemin, ayakkabı izi için muayene edildikten sonra içeri girilebilir. Plastik adımlama kapları yere konulmalı ve yürünmelidir. Bunlar ayakkabı izini bozacaktır, fakat en azından başka ayakkabı izi olay yerine eklenmeyecektir. Olay yeri araştırmacıları ve araştırma memuru karışıklığı en aza indirmek için olay yerine en iyi yaklaşımı yapmalıdırlar. Olay yerine herhangi bir yerden giriş karışıklığa neden olabilir (olay yeri ilk aşamasında fotoğraflanmalı) ve mobilyanın sonraki hareketleri vb. kaydedilmelidir. Bazen mobilya veya diğer parçalar, ölüyü bulan kişi tarafından veya ilk müdahaleyi yapan kişi tarafından hareket ettirilebilir. Araştırma memuru ile olay yerinde olan yetkili kişi beraber çalışmalıdır. Olay yeri ekibinin sayısını kısıtlamak, girişi azaltma ihtiyacı ve fakat iyi eğitilmiş profesyoneller gerçekte çok az sayıda oldukları unutulmamalıdır.

Bir yetkiliye göre, olay yerini korumada karşılaşılabilecek en büyük problem, yardıma gelen polis memuru ve yüksek rütbeli memurların yetkisiz çalışmasıdır. Bu özellikle daha fazla kamuoyunun ilgisini çeken olgularda gözlenen bir davranıştır. Vali ya da Emniyet müdürünün olay yerine çevresindeki korumalarla girerek inceleme yapmaları ve basına açıklama yapmaları sonuçta olay yerini bozmakta ancak görevlilerin müdahale edememelerine neden olmaktadır. Bu duruma ülkemizde sıklıkla rastlanmaktadır. Onlar ne yapacaklarını bilmediklerinden değerli delilleri ya kontamine eder ya da bozarlar.

OLAY YERİ DEĞERLENDİRMESİNE GENEL YAKLAŞIM

Önce araştırma ekibi organize edilmeli ve hareket planı yapılmalı, daha sonra detaylı olay yeri incelemesi başlayabilir. Ardından olay yerini tanımlamak çok önemlidir. Yakınında diğer bölgeler olabilir, örneğin vücut hareket ettirilmeden önce farklı bir alanda silahlı bir çatışma var olabilir, silah başka bir yerde olabilir. Birisi kurbanı bir süre gözetleyebilir ve bu noktada saldırganın kimliğini tanımlamaya yardım eden bazı deliller var olabilir. Olay yeri ekibinin yaklaşımının tüm olası ihtimalleri kapsadığından emin olunmalıdır. Ekibin çok sayıda kişiden oluşması neler olabileceğine karar vermede tek kişiye göre daha sağlıklı sonuçların elde edilmesini sağlar.

Tam bir olay yeri incelemesi araştırmacıya yardım edebilir; örneğin olay yerinin durumu, eşyaların olayla bozulup bozulmadığına veya normal pozisyonlarında olup olmadıklarına bağlıdır. Olay yeri araştırmacıya saldırıdan geriye kalan bazı bilgiler verir. Bunun hakkında şüphe duymak çok önemlidir. Bilgi yanlış olabilir veya sonuçta şüpheli olan birisi tarafından verilebilir. Olay yeri incelemesi boyunca, daha fazla bilgi olayın orijinal görünümünü değiştirebilen, polis memurlarınca toplanabilir.

SAĞLIK TEHLİKESİ, EMNİYETİ VE GÜVENLİK TEDBİRLERİ

Özellikle büyük bir yangından sonra, güvenliğini kaybeden yerde pek çok olaylar olur. Ulaşılması kolay ve tehlikeli bölgelerdeki problemler ve zorluklar, patlayıcı yerlerdeki olası bubi tuzakları, zehirli maddeler vb. var olabilir. Vücut sıvılarında var olabilen HIV ve diğer mikrobik ajanları da göz ardı etmemek gerekir. Kullanılmış ve atılmış cilt altı iğneleri gibi çeşitli araçlar, yüzeyler elle tutulurken özel dikkat istemektedir.(3)

Ekibin her bir üyesi kendilerini ve diğer araştırmacıları korumalıdır. Eğer olay yerinde tehlikeli maddeler varsa, olay yeri araştırmacıları bu malzemelerle uğraşmada yeterli bilgiye sahip olmayabilir.

Eğer girilmesi güvenli olmadığı ihtimali olan bir olay yeri ile uğraşıyorsa, güvenliğini değerlendirmek üzere uz-

man polisler olay yerine çağrılmalıdır. Terörist saldırıların olduğu olay yerlerinde, böyle bir olay yerine girilmesinin güvenli olduğunun bir uzman tarafından bildirilmesi gereklidir. Bubi tuzaklarının olabileceği daima göz önünde bulundurulmalıdır.

Bazı özel durumlarda radyoaktif maddelerle kontaminasyon ihtimali de göz önünde bulundurularak, olay yerine girilmeden önce yetkili uzmanlardan tavsiye alınmalıdır.

Pek çok ev içi olay yerinde, delillerin kaybının olmadığı tüm tehlikelere karşın değerlendirilmesi ve kontrol edilmesi için beklenilmelidir. Bununla birlikte ev dışı olay yerlerinde beklemek çok zordur, ayakkabı izi yıkanabilir veya rüzgarla bozulabilir.

Olay yerinin aydınlatılması gereklidir. Araştırmacıların ne yapıldığını ve neler olduğunu görebilmesi çok önemlidir. Böyle bir durum gece olduğunda ev dışı olay yerlerinde özellikle önemlidir. Uygun aydınlatma bulundurulmalıdır. Gerçekte taşınabilir jeneratörler veya ışık sağlanana kadar beklenilmesi genellikle sorun yaratmaz. Pratik olmak açısından, gece bir vücut bulunduğunda, bir çadırı örterek vücudu korumak ve olay yerinin güvenliğini sağlamak tercih edilebilecek bir davranıştır. Olay yeri araştırması ertesi günü sabah başlatılır. Gerçekten de gün ışığında çalışılmadığı durumda hayati derecede önemli delilleri kaybetme riski çok fazladır.(4)

Son olarak, olay yerinde hayvanların bulunma ihtimali olabilir. Bölgelerine giren bir olay yeri araştırmacısından hoşlanmayan kedi ve köpeklerle karşı da dikkatli olunmalıdır. Pire ve bitler birçok farklı araştırmacının taşımasıyla, olay yerindeki vücudun muayenesinde bir problem meydana getirebilir.

Otopsi için morga gönderilmeden önce olay yerinde vücudun muayenesinin amacı temel olarak dörde ayrılır.(5)

- 1- Ölüm tipine göre olası ilk değerlendirme, örneğin; cinayet, kaza, intihar veya doğal nedenlerden olup olmadığı,
- 2- Şüphelinin yakalanmasına götüren ve o kişiye karşı delil sağlayan bilgi toplayarak bir suçun araştırılmasına yardım etmek,
- 3- Tanık ve şüpheli ifadelerini pekiştirecek vücut hakkında bilgi toplamak,
- 4- Delillerin toplanması zincirinin bütünlüğünü devam ettirmek.

GERİYE DÖNÜK OLAY YERİ ZİYARETİ

Ölüm sonrası eğer olgu hastaneye gönderilmişse , orijinal olay yeri bir daha görülmez. Bununla birlikte çok değerli bilgi olay yerini retrospektif ziyaret ile sıklıkla elde edilebilir . Bazı durumlarda öncekinden ziyade daha sonraki ziyaretteki postmortem muayene adli tıp uzmanı için daha faydalı olabilir. Onun otopside yaraları ve diğer anlamlı izleri daha iyi inceleyeceği ve bunun sonucunda travmaya sebep olan aletlerin tipi hakkında tavsiyede bulunabileceği, ölüme sebebiyet veren olaylar hakkında daha güvenilir sonuçlara varabileceği akılda tutulmalıdır.

OLAY YERİ İNCELEMESİ

Olay yeri incelemesi veya dökümantasyonu olay yerine varmadan önce dikkatlice düşünülüp sistematik bir şekilde yürütülmelidir. Eksiksiz bir tutanak ve soruşturma mahkemede sonradan kanıt olarak kullanmak için yaşam-

saldır. Olay yerinde ceset hareket ettirilebilir ve eşyalar kaydırılabilir; bu nedenle ceset bulunduğu andan itibaren görsel ve yazılı tutanak tutulması önemlidir. Olay yeri incelemesinin nerede sonlandığını söylemek zordur ancak belgelemenin çoğu ceset morga taşındığında bitmiş olur; uygun durumda vücudun bulunduğu konumun fotoğrafları çekilir.

Teknolojinin ilerlemesi ile bugün olay yeri incelemesi geçmişe göre çok daha kolay ve doğru yapılabilir. Böylece daha kesin değerlendirme yapılabilir ve olayların yeniden canlandırılması tatmin edici olmaktadır.

OLAY YERİ DÖKÜMANTASYONU

Kapsamı:

- Notlar (yazılı veya dikte edilmiş) ve hareketsiz fotoğraf (olay yeri dökümantasyonunun en önemli kısmıdır.)
- Video-kayıt, planlar ve taslaklar (sıklıkla kullanılır)
- Bilgisayar destekli programlar ve sanal gerçeklik (şu anda çok sık kullanılsa da gelecek için potansiyel taşımaktadır.)

Olay Yeri İncelemesinde Yardım

Bir dizi yardımcı araç, genel veya özel durumlarda kullanım için mevcuttur. Beden şemaları, odaların sınırlarını gösteren krokiler, araçlar vs. rapor yazarken belleğe yardımcı olurlar. Diktafon, ölçüm araçları, fotoğraf makinesi ve portatif video kamera not almayı etkin kılan araçlar olarak rol oynarlar.(6)

Olay yerinde not almak için diktafon kullanmanın birçok avantajı vardır; işlem daha hızlıdır, notlar daha ayrıntılı tutulabilir ve eğer yağmur veya başka nedenlerden dolayı ortam ıslak ise yazma problemi ortadan kalkar. Eğer sese duyarlı diktafon kullanılırsa, eller serbestçe çalışılabilir. Çünkü bazı durumlarda güvenlik gereği merdivende veya başka bir konumda araştırmacı iki eliyle tutunmak zorunda kalabilir. Teyp kayıtları daha sonra çözümlendiğinde, çözümlenmiş tutanak teyp ile bir kez daha karşılaştırılarak orijinal dikte edilmiş notlara uygunluğu tarih ve imza ile onaylanır. Bu noktada bir uyarı eklemekte yarar vardır. Olay yerinde diktafon kullanımı uygun olsa da diktafon ve pillerin çalışır durumda oldukları kontrol edilmelidir. İkinci olarak, olay yerini terk etmeden önce öykünün tatmin edici şekilde kaydedildiğini kontrol etmek gerekir.

Ölçüm araçları basitten fazlaca gelişkin olanlara kadar değişkenlik içerir. Ekipmanın önemli bir parçası mezuradır. Araştırmacı yalnız çalışacaksa ultrasonik mezura daha uygun olabilir. Dikkatli kullanıldığı takdirde ultrasonik mezura 20 metreye kadar olan uzunluklarda oldukça doğru ölçüm sağlar. Bazı aletler, ultrasonik dalgaları yansıtabilen yüzeylerin araya girmesi nedeniyle yanlış sonuç verebilir.(7)

Anında çekim ve basım yapan dijital fotoğraf makinesi ve video aleti aynı gün içinde ilgili taraflar ve diğer araştırmacılar tarafından görülebilen kayıt sağlamakta çok faydalıdır. Özellikle materyallerin zarar görmesi veya çevreyi zararlı yapılardan temizlerken yok edilmesi ihtimali varsa kanıtları ilk bulunduğu durumları ile kayıt altına almak yararlıdır. Bu tür fotoğraf ve kayıtların kalitesi değişkendir ve profesyonel standartla yapılan video kayıt ve fotoğrafların yerini tutamazlar, sadece tamamlayıcıdır.

FİZİKSEL DELİLLE ORTAYA ÇIKABİLEN BULGULAR

Fiziksel-delil, kanıt izlerinin belirlenmesi, fiziksel delil raporundan yola çıkarak gelişmelerin yerli yerine oturulması ve kanıt örnekleri arasında ortak bir çıkış noktasının bulunması ile ilgilidir. Her türlü adli tıp soruşturmasında amaç cinayet olgusunun çözülmesine yardımcı olacak bilgiyi sağlamaktır. Fiziksel-delil analizi ve yorumu bir dizi farklı tipteki bulguyu ortaya çıkartabilir. Bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz(8)

1. Corpus Delicti üzerine bulgular: Corpus delicti (kelime anlamıyla "suçun vücudu" bir suçun işlendiğini gösteren önemli delillerin varlığına işaret eder.) Alet izleri, kırık kapı ve pencereler, dağıtılmış odalar ve kaybolmuş eşyalar bir hırsızlık olayının gerçekleştirilmiş olduğunu gösteren önemli fiziksel delillere örneklerdir. Bir cinayet vakasında ise kurbanın kanı, bir silah ya da parçalanmış elbiseler fiziksel delilin önemli parçalarıdır.

2. Modus Operandi üzerine bulgular: Birçok suçlunun, birbirinden farklı özellikler taşıyan, kendisine ait bir "modus operandi"si yani bir çalışma metodu vardır. Fiziksel delil bu çalışma metodunun belirlenmesine yardımcı olabilir. Örneğin, bir hırsızlık olgusunda içeriye girmek için kullanılan yollar, gereçler, çalışan eşyaların çeşidi ve örneğin idrar gibi olay yerinde suçlunun bıraktığı izlerin hepsi büyük önem taşır. Kundaklama olgularında, yangının yayılması için kullanılan maddelerin çeşidi ve yangının hangi yolla çıkarıldığı kundakçının çalışma biçiminin ya da başka bir deyişle "imzasının" ortaya çıkarılmasına yardımcı olan fiziksel delillerdir. Aynı ayrı incelenen olgular, dikkatli bir çalışma metodu belgelemesiyle birbirine bağlanabilir.

3. Şüpheliyle Kurban Arasında Bağlantı Kurulması: Fiziksel delilin, olayla ilgisinin kurulmasına yardımcı olduğu en önemli bağlantı budur. Sıklıkla kullanılır. Özellikle cinayet olguları için önem taşır. Kan, saç ve giysi iplikleri kurbandan saldırganı geçebilir. Şüphelinin sahip olduğu silahla kurban arasında, örneğin tabancadaki kurşunların karşılaştırılması ya da bıçakta bulunan kan örneği analizi yoluyla, bir bağlantı kurulabilir. Saldırgandan kurbanı delil transferi de olasıdır. Şüphelilerin giysilerinin ve diğer eşyalarının titizlikle incelenmesi delillerin ortaya çıkarılmasında önem taşır. Kurbanların ve eşyalarının da aynı şekilde incelenmesi gerekir.

4. Kişiyle Suç mahalli Arasında Bağlantı Kurulması: Bu bağlantı da yaşamsal önem taşır ve kurulmasında fiziksel delil analizi önemli rol oynar. Parmak izleri ve eldiven izleri, kan sperm. kıllar, iplik, toprak, kurşun, kovan, alet, ayak, ayakkabı, tekerlek izleri ve suçluya ait objeler suç mahallinde bırakılan delillerdir. Suçun özelliğine göre, farklı çeşitteki delillerin suç mahallinden götürülmüş olabilir. Kayıp bir eşya bunun en ağır örneğidir, ancak çift taraflı bir delil arama süreci şüpheli, kurban ya da bir tanıkla suç mahalli arasında bağlantı kurulmasını sağlayabilir.

5. Tanık ifadesinin Desteklenmesi ya da Çürütülmesi: Fiziksel-delil analizi ile suça tanık olduğunu iddia eden kişinin güvenilir ya da yalan söylüyor olduğu ortaya çıkabilir. Kazaya sebebiyet vermiş ve sonrasında kaçmış bir aracın tarifine uygun bir araç sahibi buna bir örnek teşkil edebilir. Arabanın tamponunun incelenmesi sonucunda kan izlerine rastlanabilir. Sürücü arabadaki bulguların bir köpeğe vurmuş olmasından kaynaklandığını söyleyebilir. Yapılan kan testleri ise kanın bir köpeğe mi yoksa bir insana mı ait olduğunu ortaya çıkaracaktır.

6. Şüphelinin Kimliğinin belirlenmesi: Şüphelinin kimliğinin belirlenmesinde kullanılan en iyi delil parmak izidir. Olay mahallinde bulunan parmak izlerinin ardından yapılan kimlik tespiti şüphe götürmez. Burada kullanılan kimlik tespiti ifadesi aslında "kimliklendirme" anlamına gelir.

7. Soruşturmanın Önünün Açılması: Fiziksel-delil analizi, soruşturmanın üretken bir mecraya doğru yönelme-

sine yardımcı olabilir. Örneğin, bir vurup kaçma olayında, aracın boyasından geriye kalan küçük bir parça araştırılması gereken araç sayısı ve çeşidini sınırlandırabilir.

Adli tıp analizinde yapılması gereken işin önemli bir kısmı şüphelenilen ve bilinen bulgular arasında karşılaştırma yapmaktır. Örneğin bulguların kimliklendirme derecesine bağlı olarak, kişi ve fiziksel delil arasındaki bağlantıyla ilgili farklı sonuçlara varabilir.

Şüphelenilen ve bilinen bulgular karşılaştırıldığında, üç ayrı sonuç ortaya çıkar. (1) Karşılaştırılan bütün özellikler birbirine uygundur. Bu durumda, ortak bir çıkış noktası olasılığı vardır (ya da fiziksel görünüşün tarife ve parmak izlerini birbirlerine tıpatıp uyduğu durumlarda kanıtlanabilir). (2) Bulgular birbirlerine uymaz. Bu durumda, ortak bir çıkış noktası bulma şansı ortadan kalkar. Dışarıda bırakılan bulgular kişi ve fiziksel delil arasında bir bağlantının var olmadığını kanıtlar. Bu tür bulgular soruşturmanın ilerlemesine yardımcı olur. (3) Bazı olgularda bulgular, sonuç veren bir karşılaştırma yapabilmek için yetersiz kalır. Böyle bir durumda ise, bulguların sınıfsal özellikleri göz önüne alınır, ancak ortak bir çıkış noktasının varlığı olasılığı üzerine bir sonuca varılamaz.

Soruşturmanın dışında bırakılan bulgularla sonuçlanan karşılaştırmalar birinci derecede şüphelinin suçsuz olduğunu, soruşturmanın yanlış yolda ilerlediğini ya da neler olup bittiğine dair yürütülen teorilerin hatalı olduğunu gösterebilir. Karşılaştırmaların olumlu sonuç verdiği diğer olgularda sonuçlara, kullanılan delillerin tipine dayanılarak varılır. Yeterince detaylandırılmış bir parmak izi analizi ise sadece kimliklendirmede kullanılır. Kurşun ve kovanlar yalnızca tek bir silahla ilişkilendirilebilir. Elbette bunun için silahın ele geçmesi gerekir. Fiziksel eşleştirmeler birçok delille birlikte ortak bir çıkış noktasının varlığına delil teşkil eder. Farklı izler onları bırakan objelerle eşleştirilebilir.

Cam, kan, saç ve iplik gibi farklı çeşitli delillerle ortak bir çıkış noktası yakalamak genellikle mümkün olmaz. Ancak, karşılaştırma işleminde ortaya çıkan kimliklendirmenin derecesini belirtmek genellikle olasılık kapsamındadır. Bazı durumlarda bu nitelikseldir; yani karşılaşılan örneklerin ortak bir çıkış noktasının bulunduğu değerlendirilmesine varmak sayısal olarak imkansızdır. Örneğin, şüphelinin saçıyla saldırı sırasında saldırganın saçlarını kopardığını iddia eden kurbanın elindeki örnekler karşılaştırılıyor olsun. Eğer örnekler aynı renkteyse bunlar birbirine "uyuyor" demektir. Bu bulgu tek başına ortak bir çıkış noktasının varlığı hakkında yeterince güçlü bir gösterge değildir. Bu saç örneklerinin renginin, çapının, ölçeğinin, pigment ve tanecik yapısının ve diğer özelliklerinin de birbirine uyduğunu varsayalım. Sağduyu bu saçların aynı kişiye ait olma olasılığının daha yüksek olduğunu gösterecektir, ancak bu olasılığın ne kadar yüksek olduğunu kimse söyleyemez.

Başka olgularda kesine yakın sonuçlara varmak mümkündür. Şüphelinin gömleğindeki kan lekesinin kurbanın kanı ile karşılaştırıldığını düşünelim. Eğer kan lekesi B grubu, kurbanın kan grubu da B ve şüpheli O ise, iki örnek karşılaştırılır. Bu durumda lekenin ve kurbanın kanının aynı kişiye ait olduğu savı oldukça güçlü bir savdır. Çünkü nüfusun aşağı yukarı yüzde 9'u B grubu kan taşır. Ancak bu bulgu tek başına yeterli bir delil teşkil etmez. Ancak bu kan örneklerini RH antijeni, PGM, ESD, EAP, AK, Gc ve Hp'lerine göre incelediğimizi ve sonucunda bulguların hala birbirlerine uyduklarını varsayalım. Eğer nüfusun kan grubu dağılımını biliyorsak, bu özellikleri taşıyan kan tipinin bulunma ihtimalinin 10.000'de 1 olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle kan lekesinin kurbana ait olma ihtimali çok daha yüksek olacaktır. Kan örneklerinin karşılaştırıldığı olgu ile ilgili yapılan hesaplamalar saçla ilgili olandan daha tatmin edici sonuçlar verecektir. Buna rağmen, saç örneklerinin karşılaştırılması potansiyel olarak kimliklendirmeye daha uygundur. Bu tür bir durumda, şu an için örneklenen kan olgusunda olduğu gibi nesnel verilere ulaşabileceğimiz uygulamaların olmadığı ve elimizde uygun nüfus dağılım değerlerini hesaplayabileceğimiz

bir veri tabanının daha oluşturulmadığını söylemek gereklidir.

FİZİKSEL DELİLİN SINIFLANDIRILMASI

Sınıflandırma Sistemleri. Fiziksel delil birkaç farklı bakış açısından sınıflandırılabilir. Bazı sınıflandırma yöntemleri diğerlerinden daha pratiktir. Ancak, hiçbirisi tek başına tam anlamıyla tatmin edici bir sonuç vermez çünkü hepsinin gözden kaçırdığı bazı noktalar vardır. Aşağıda fiziksel delilin sınıflandırılmasıyla ilgili yedi farklı şemadan bahsedilmiştir. (1) suçun tipine göre, (2) materyalin tipine göre, (3) delilin doğal yapısına göre, (4) delilin fiziksel haline göre, (5) çözülmesi gereken sorunun tipine göre, (6) delilin ortaya çıkış biçimine göre ve (7) en uygun olan analitik yaklaşımına göre sınıflandırma. Bu yaklaşımların hepsi farklı kavramsal bakış açıları sunmaları sebebiyle yararlıdır, ancak bazıları daha ön plana çıkmaktadır.

Suçun tipine göre sınıflandırma. Fiziksel delilin sınıflandırılmasında en belirgin yol, suçun tipine göre olanıdır. Cinayet delili, hırsızlık delili, saldırı delili, tecavüz delili ve benzerleri gibi. Bu model bazı durumlarda önem taşır. Ancak, her çeşit fiziksel delil her tip suçun soruşturma aşamasına bağlı suç sınıflandırmalarıyla kısıtlı değildir. Kan lekesine, saldırı ve cinayet soruşturmalarında delil olarak sıkça rastlanır. Ancak kan lekeleri hırsızlık ve diğer gasp olaylarında da önemli bir delil olarak kullanılabilir. Spermi deliline ise tecavüz ve diğer cinsel istismar suçlarında sıkça rastlanır, ancak böyle durumlarda aynı sıklıkta görülmeyen diğer delil tipleri soruşturma için daha büyük önem taşıyabilir. Suçun tipi ve delilin tipi arasında bir korelasyon olmasına karşın bu korelasyon bire bir değildir. Korelasyonların anlaşılması soruşturmayı yönetenlere suç mahallinde ne aramaları gerektiğine dair yardımcı olur, ancak sadece bu bilgilere bağlı kalmak doğru olmaz. Beklenmeyen ve tahmin edilemeyen fiziksel delil tipleri bir soruşturmanın çözülmesinde temel rolü oynayabilir. Ne beklemesi gerektiği ve neyin önemli olduğu konusunda ön yargıya sahip bir araştırmacı tarafından olay yerinde bu tür fiziksel deliller atlanabilir.

Materyalin tipine göre sınıflandırma. Delil sınıflandırılmasında kullanılan ikinci yol materyalin bileşenlerine göre sınıflandırmadır. Burada metalik delil, cam delil, boya delil, plastik delil, ahşap delil, kağıt delil ve kan delili gibi kategoriler karşımıza çıkabilir. Ancak bu yöntem kısıtlı bir kullanım alanına sahiptir. Örneğin, camda bulunan bir parmak izi, plastik, boya, cilalı metal ya da parlak bir fotoğraf gibi gözeneksiz herhangi bir yüzeyde bulunanla aynı şekilde incelenir. Aynı şekilde, metal üzerindeki herhangi bir iz diğer bir materyal üzerinde rastlanan izle aynı inceleme ve karşılaştırma aşamalarından geçer. Böyle durumlarda, herhangi bir şeyle delil olarak kabul edilen materyal arasındaki etkileşimin ne yönde olduğunu bilmek önemlidir. Materyalin doğası arasındaki etkileşimin ne yönde olduğunu bilmek önemlidir. Materyalin doğası ise daha az önem taşır. Üzerinde durmaya değer bazı istisnalar söz konusudur. (9) Eğer materyalin doğası zaman geçtikçe değişime uğrayacak cinsten ise onu korumak için uygun önlemler alınması gerekir. En azından belgelenmek zorundadır. Karda ayak izi, bozulabilecek bir yiyecek madde-
sindeki diş izleri, deride oluşan darp ve ısırık izleri ya da gazyağı gibi uçucu deliller bu tür delillere örnek teşkil eder.

Bileşimlerinde ilk bakışta göze çarpmayan farklılıklara sahip materyallerin tanımlanması gereken durumlarda, bu sınıflandırma şemasında aynı gruba yerleştirilmiş materyaller için geçerli olan benzer laboratuvar teknikleri kullanılır. Örneğin, mikroskobik cam parçaları, hangi objeye ait olduğuna bakılmaksızın (şişe, cam, başucu lambası) aynı teknikler kullanılarak karşılaştırılacaklardır. Bu sınıflandırma şeması, bahsedilen istisnalar dışında genellikle çok kullanışlı değildir.

Delilin doğal yapısına göre sınıflandırma. Delil fiziksel, kimyasal ya da biyolojik (veya belki hayvan, sebze

ya da mineral) olarak sınıflandırılabilir. Bu şemada bir ateşli silah, alet, alet izi ya da kovan fiziksel bir delil olarak nitelendirilirken, bir uyuşturucu örneği kimyasal bir delil olacaktır. Saç, marihuana ve kan lekesi ise biyolojik deliller sınıfına girecektir. Böylesi bir şemanın soruşturmayı yürüten kişi için işlev sınırlıdır. Ancak, delilleri toplamak ve saklamakla görevli kişiye, biyolojik kategoriye giren birçok maddenin yok olabileceğini hatırlanması yönünden önem taşır. Buna bağlı olarak paketleme ve saklama işlemlerinde önlem alınması gerekir.

Delilin fiziksel haline göre sınıflandırma. Delil, katı, sıvı ya da gaz olarak da sınıflandırılabilir. Böylesi bir şemada, giysi parçaları, aletler, ateşli silahlar, cam ve kağıt dahil olmak üzere toplanan birçok delil katı kategorisi içinde yer alır. Sıvı ve gaz kategorisinde yer alacakların sayısı çok daha az olacaktır. Sıvı kan örnekleri (ya delil örnekleri olan ya da test edilmek için alınmış olanlar), kundakçı olmasından şüphelenilen kişiye bağlı olarak toplanan yanıcı maddeler önemli sıvı delilleri arasında sayılabilir. Benzin örnekleri tahmin edildiğinden çok daha önemli bir delil olabilir, ancak nadiren farkedilir ve toplanır. Suç ve yangın mahallindeki yanıcı maddeleri ve buharları örnekleyebilen aletler günümüzde kullanılmaktadır.

Bu sınıflandırma şeması genel anlamda çok faydalı değildir. Ancak, soruşturmayı yürütenlere, sıvı örnekleri taşıyıcılardan sızmadan ya da buharlaşmadan toplamaları gerektiğini hatırlatması yönünden önem taşır. Bu basit önlem, yangın mahallindeki uçucu madde tortularının toplanmasını gerektiren durumlarda sıkça gözden kaçırılır. Laboratuvar personelinin, birkaç gün boyunca ağzı açık ya da geçirgen taşıyıcılarda kalmış yanıcı madde örneklerini test etmeleri istenir. Bu tür örneklerin analizinden etkili sonuçlar elde edilmesi beklenemez.

Çözülmesi gereken soru tipine göre sınıflandırma. Bu yöntemde deliller, olay akışının yeniden düzenlenmesi, suçun herhangi bir unsurunun kanıtlanması, şüphelinin kurbanla ya da suç mahalliyle olan ilişkisinin sağlanması, bir şüphelinin soruşturma dışında bırakılması veya aklanması ya da sanığın suçun işlendiği sırada başka bir yerde bulunduğu şeklindeki iddiasının doğrulanması ya da çürütülmesine yardım etme amacıyla sınıflandırılır. Buna benzer olarak delil, analizin soruşturmaya yardım ve rehberlik edip etmediğine ya da mahkeme sırasında sonuç olarak kullanılacak bir kanıt niteliği taşıyıp taşımadığına göre de sınıflandırılır. Bu şemalar suç mahallinden delilin toplanmasına yardımcı olur.

Delilin oluşma biçimine bağlı sınıflandırma. Bu şemada delil oluşturulan olayla bağlantısının biçimine bağlı olarak sınıflandırılır. Burada göz önüne alınması gereken olaya karışmış kişilerin birbirleriyle ve çevreyle ilişkilerin biçimidir. Fiziksel delile bir tür kayıt aleti olarak bakılabilir. Buna bağlı olarak delilin incelenmesi ve yorumlanması adli tıp uzmanına neler olup bittiğine dair bir fikir sunma olanağı sağlar. Bu, bir arkeologun kazı sonrası ortaya çıkardığı eski uygarlıklara ait antik eserleri incelemesine benzetilebilir. Fiziksel delil, aktörlerin (kurban, suçlu ve diğerleri) ve çevrenin etkileşiminin, bir çeşiti istemeden yapılan ve dört dörtlük olmayan bir kayıttır. Fiziksel delili bu şekilde ele almak soruşturmanın sonuca ulaşmasında çok yararlı olabilir. Bu genel yöntemin içinde delilin özelliğine bağlı olarak birtakım alt sınıflandırmalar yapılabilir.

Konum/Geometrik. Bu kategoride nesnelerin duruşlarındaki belirgin bozulmalar/yer değiştirmeler sonradan oluşan olayların gelişimini saptamak için toplanıp yorumlanır.

Ezilme ve Ekimoz İzleri. Bu kategorideki deliller parmak izleri, ayak izleri, aletlerdeki ekimoz izleri (astar boya izleri, kilit mekanizmaları üzerinde bırakılan izler), lastik izleri ve ısırik izleridir. Ezilme ya da ekimoz izini bırakmış olmasından şüphelenilen aletin kendisine özgü ve ait olduğu alet kategorisiyle ilgili (sınıfsal) özellikleri olay yerindeki nesnenin üzerinde bıraktığı izle karşılaştırılır.(10) Bu karşılaştırma işlemine uygun bir materyalin

üzerine bir iz örneği bırakılarak başlanır. Daha sonra bu iz örneği ile delil izi karşılaştırılır.

Çizikler (Striations). Bunlar iki yüzeyin sürtünmesiyle ortaya çıkan, farklı boyutlarda, rastgele oluşmuş paralel çizgilerdir. Bu izler durağan değil dinamik bir sürecin sonucunda ortaya çıkar, ekimoz ve ezik izlerin oluşumuna sebep olur. Gelişigüzel çizgilerin oluşturduğu delillere örnek olarak kurşunların üzerinde bulunan helezonik izler ve toprak izleri, bazı kesici aletlerin yaptığı izler (vida dişi açma makineleri, takım tezgahları, tel kesicileri, cıvata kesme makinesi, bıçaklar ve baltalar), tellerin üzerindeki zımba izleri, bazı plastik ve metal maddelerin üzerindeki sıkışma izleri sayılabilir. Çizikler bir nesnenin yüzeyinin diğer bir nesnenin yüzeyine iz bıraktığı her durumda oluşabilir. Çünkü nesnelerden biri diğerine göre hareket halindedir. Yüzeyin üzerinde kayabilen tornavida ve levye gibi manivelalı aletler bu kategoride yer alır. Ayrıca bir peynirden alınan ısıyla oluşmuş bazı diş izleri de örnek olarak verilebilir. Çizik izleri hem kendine özgü hem de sınıfsal özelliklere sahiptir.(11)

Yırtıklar, Kırıklar ve Kesikler. Bu kategoride yer alan deliller potansiyel kimliklendirme işleminde en çok önem verilen delillerdir. Burada bir eşyanın kırılmış bir ya da birkaç parçası, kendilerine ait olduğu sanılan diğer eşyalarla karşılaştırılır. Eğer yeterli derecede ortak nokta bulunursa, bu parçaların bir bütünü oluşturduğu, tek olduğu, dolayısıyla aynı kökenden geldiği sonucuna varmak mümkündür. Yani bir cam parçasının kırık olan bir pence-reye ait olduğu, parçanın çıkmış olduğu alanla bütünleştirilmesinden sonra söylenebilir. Bu tür yerleştirmeler büyük parçalarla uğraşıldığında daha kolaydır, ancak küçük parçalarla da yapılabilir. Bu tür fiziksel eşleştirmeler ve ya yapboz oyunları camın yanı sıra ahşap, metal, plastik, kağıt, kumaş ve halat gibi birçok materyale uygulanabilir. Bazı zamanlarda, boya parçacıkları gibi deliller de bu kategoriye girebilir. Eğer bulunan bu parçacıklar yeterince büyükse, koptukları nesnelerin üzerine oturtulabilir.(3)

Potansiyel kimliklendirme işlemi için en çok detaylı kırıklar ve yırtıklar başarı sağlar, ancak kesik parçalarda da zaman zaman başarı sağlanabilir. Bazı durumlarda, kimliklendirme potansiyeli kesik, kırık ya da parçalanmış yüzeylerden çok eşyanın üzerindeki ya da yapısındaki özelliklere bağlıdır. Yazı, baskı, desen, yüzey topografyası, tane-cik yapısı ve pigmentasyon dağılımı ve eşyadaki yapısal pürüzler buna örnek olarak verilebilir.

Maddelerin Karşılıklı Transferi. Bu tip delil iki yüzey arasındaki temas sonucu ortaya çıkar ve maddenin temas eden yüzeylere karşılıklı transferine sebep olur. Bir otomobil bir diğer otomobile sürtünürse, sürtündüğü araç üzerinde boya izi bırakır ve aynı zamanda bu aracın boyasından bir parça kendisine bulaşır. Toz parçacıklar, polenler, kumaş iplikleri, bitkiler saç ve tüyler, toprak ve küçük cam parçaları bu kategoriye giren diğer delillerdir.

Maddelerin karşılıklı transferinin iki yüzeyin temas halinde olduğu durumlarda gerçekleştiğini düşünmek yanlış olmaz, ancak transfer olan materyalin çok küçük olduğu durumlarda önem taşımayabilir. Ayrıca bazen, transfer karşılıklı değil tek yönlü olabilir, ya da herhangi bir transfere rastlanmayabilir.

Birikintiler, Dağılmalar, Tortular. Transfer olan madde bu kategoride yer alır. Ancak maddenin ait olduğu yüzey ve maddenin bulaştığı yüzey arasında temas gerekli değildir. Bu tür delillere örnek olarak düşmüş bir saç, kan ve yağ damlası, saç parçaları, mermi ve patlayıcı madde kalıntıları ve havadan gelen parçacıklar sayılabilir. Bu tür delillerin hem sınıfsal hem de kendine has özellikleri olabilir ve bunlar yeniden yapılandırmaya çok yardımcı olabilirler.

Delil Teşkil Eden Materyalin Yapısı.

Tanımlamanın öncelikli amaç olduğu durumlarda delil bu kategorinin içinde yer alacaktır. Burada, adli tıp uz-

manından örneğin ne olduğunu tam olarak tanımlaması istenir (örneğin sokakta satılan uyuşturucular, patlamamış patlayıcılar ya da şüphelenilen yanıcı maddeler). Kan ve sperm lekeleri, mermi ve patlayıcı madde kalıntıları gibi diğer kategorilerde yer alan delil tipleri bu başlık altında da yer alabilir. Ancak yine de delilleri, soruşturulan olaylarla ilintili bölümlerin altına yerleştirmek daha uygun olur. Bu kategori, delil örneklerinin tanımlanmasının ilk ve tek amaç olduğu durumlar için geçerlidir. Bu alt kategori, delilin oluşma biçimine göre gruplandığı bu genel şemanın bir çeşit herşeyi içeren bir alt başlığıdır.

Uygun Laboratuvar Yaklaşımına Göre Sınıflandırma

Bu yöntemde delil, soruşturmanın ihtiyacına bağlı olarak üç ayrı kategoride incelenebilir. Delilin tanımlanması, kimliklendirme ve olayın yeniden yapılandırılması ihtiyacına göre. Bu açıdan bakıldığında delil soruşturmaya uygun biçimde incelenir ve analiz edilir.

Bazı durumlarda, fiziksel delil teşkil eden belirli bir maddenin soruşturma sırasında incelenmesinde laboratuvara ihtiyaç duyulmaktadır. Suçun, kontrol edilen bir nesnenin ortaya çıkardığı bir durum olduğu birçok olgu örnek oluşturmaktadır. Laboratuvar burada yalnızca bir suç unsurunun belirlenmesinde kullanılır. Benzer bir durum bazı tecavüz soruşturmalarında da görülür. Kurbanın vajinasında bulunan meni cinsel birleşmenin gerçekleşmiş olduğunu gösterir. Diğer tecavüz soruşturmalarında farklı türde deliller bulunabilir (saç, kıl, iplik, toprak). Vücut sıvısı üzerine daha birçok analiz yapılabilir. Bu tip olgularda, kimliklendirme ve yeniden yapılandırma uygulamaları yapılabilir .(11)

Bir örneğin tanımlanabilmesi için bazı kriterlere uyması gerekir. Tanımlama, sınıf karakteristiklerinin uygun bileşimine bağlıdır. Bu bileşim özelliklerine sahip olan örnekler, kendilerine benzer nesne ve materyallerle birlikte bir kategoriye yerleştirilir ve isimlendirilir. Tanımlama, materyalleri ve nesneleri, ortak sınıf karakteristiklerine dayanarak sınıflandırma ve isimlendirme işlemidir. Fiziksel delil için tanımlama kriteri, morfolojik fiziksel ve kimyasal özellikler taşıır.

Kimliklendirme, parmak izi, alet izi, kurşunların üzerindeki izler, kırık cam parçaları, insan saç ve tüyleri, tekstil iplikleri ve toprak örnekleri gibi fiziksel deliller için gerçekleştirilir. Parmak izleri, alet izleri, kurşunlar ve kırık camlarda (yap-boz parçaları), direkt fiziksel karşılaştırma ve eşleştirme yapmak mümkündür. Bu teknikler uygun şartlarda ikna edici kimliklendirmeler sağlayabilir. Diğer delil tipleriyle gerçek bir kimliklendirme yapmak mümkün olmayabilir. Böyle durumlarda, ancak kimliklendirmeye yaklaşılabılır. Delili olabildiğince iyi karakterize etmek için bir dizi farklı kriter kullanılır. Bu yaklaşıma kimliklendirmenin bir uzantısı olarak bakılabilir.

Rekonstrüksiyon'a (yeniden yapılandırma), ateş etmeden kaynaklanan tortular, tüfek saçmalarının dağılışı biçimi, kan lekeleri ve kanın sıçrama biçimi ve göreceli olarak daha büyük kırılmış cam parçalarının delil olarak kullanıldığı olaylarda ihtiyaç duyulur. Bunlar sadece belirgin örneklerden bazılarıdır. Diğer deliller de yeniden yapılandırmada önemli rol oynayabilirler. Örneğin ince bir materyal kesitinden geçen kurşun, kurşunun izlediği yol konusunda yeterli bilgiyi büyük olasılıkla sağlamayacaktır. Ancak daha kalın bir maddede açılan bir delik ya da iki veya daha fazla yüzeyde açılan delikler kurşunun rotasını tam olarak belirleyecektir.(7) Aynı şekilde, fiziksel delil niteliği taşıyan birkaç maddenin arasındaki ilişki yeniden yapılandırma için yararlı olabilir.

Burada üzerinde durulan bütün sınıflandırma yöntemlerinin geçerliliği olmasına karşın, fiziksel delilin doğası hiçbir durumda hiçbir şablona tam anlamıyla uymaz. Delile bütün bu farklı yaklaşımlar doğrultusunda bakmak fiziksel delilin ve kullanımının daha net anlaşılmasını ve kavranmasını sağlar. Genellikle en yararlı şemalar, son iki kategoridir.

TABLO - 1

MATERYALLERİN ÖZELLİKLERİ-SINIFSA VE KENDİNE ÖZGÜ KARAKTERİSTİKLERİ

Kimyasal özellikler
Kimyasal bileşim
PH
Bilinen kimyasal ayırıcılara karşı reaktivlik
Çözünürlük
Çeşitli fiziksel özellikler
İzler
Homogen olmama durumu ve katkılar
Morfoloji
Boyut
Doku
Fiziksel özellikler (optik olmayan)
Sertlik
Yoğunluk (birim hacimde kütle)
Yüzey gerilimi (sıvılar)
Vizkozite (sıvı ve gazlar)
Isı iletkenliği
Elektrik iletkenliği
Materyalin hal değişim ısısı
Erime noktası (donma noktası)
Kaynama noktası
Radyoaktivite
Elektromanyetik radyasyonla etkileşime bağlı olan özellikleri
Elektromanyetik enerji emilimi
Opak ya da şeffaf olma durumu
Yansıma faktörü
Dalgaboyu ile değişim
Renk
Emme spektrumu (spektrofotometri)
Elektromanyetik radyasyon yayımı
Fotoluminesans (kısa dalgaboylarıyla eksidasyonun ardından daha uzun dalgaboyu yayımı)
Fluoresans (anında tekrardan yayım)
UV fluoresans
Fosforesans (gecikmiş tekrardan yayım)
Fluoresans spektrumu (spektro-fotofluorometri)
Işığın kırılma indisi
Dağılım (ışığın kırılma indisinin dalgaboyu ile değişimi)
Çift kırılma
Optik rotasyon
Bulanıklık (ışığın dağılımı)

Not: Bu liste geniş kapsamlı değildir. Bu özelliklerin bazıları fiziksel delilin özelliklerini ortaya çıkarma ve karşılaştırmada sıkça kullanılır, diğerlerine ise nadiren başvurulur. Teker teker ele alındığında bunların çoğunluğu sınıfsal özellikleri gösterir. Ancak birkaçının birleşimi, materyalin kendine özel karakteristikleri hakkında bilgi verebilir.

FİZİKSEL DELİL ANALİZİNDEKİ AŞAMALAR

Fiziksel delil analizinin ilk aşamaları suç mahallindeki aktivitelerle başlar. Adli tıp uzmanlarının kullandığı yöntem bir dizi aşamadan oluşur: (1) kanıtların belirlenmesi (2) suç mahallinin ve kanıtların belgelenmesi (3) toplanması ve saklanması (4) analiz aşaması (5) sonuçların değerlendirilmesi ve (6) sonuçların rapor edilmesi ile uzman ifadesi. Bu aşamaların her biri önemlidir. Önceki aşamaların ele alınış biçimi sonucun kalitesini belirler. Bu aşamalar üzerinde oluşan fikir ayrılıkları aynı zamanda geleneksel tıp ve adli tıp arasındaki farklılıkları ortaya çıkartır.

Kanıtların Belirlenmesi

Bir olayda, önemli ve bilgilendirme potansiyeline sahip öğeleri arka planda yer alan şeylerden ayırabilme yeteneği adli tıp ve suç mahallinde araştırma yapan uzmanlar için temel bir özelliktir. Bu olmadan hiçbir bilimsel analiz konuyu aydınlatmada yeterli olmaz. Kanıtların belirlenmesini mümkün kılacak herhangi bir kurallar zinciri, prosedür ya da tek bir yaklaşım yoktur. Bu, eğitimle, tecrübeyle ve sabırla kazanılan bir yetenektir. Soruşturmayı yöneten kişi olayın nasıl geliştiği konusunda çeşitli teoriler oluşturmak zorundadır. Kanıtlar, daha sonra olasılıkları ayırtırmaya yardımcı olacak şekilde belirlenir. En uygun seçimi yapabilmek için, olayla ilgili kanıt çeşitleri, bilgi analizinin sonucunda ortaya çıkarması beklenenlerle birlikte ele alınmalıdır. Olayların her zaman fiziksel kanıtlar ve bunların analiziyle ayrıntılı bir biçimde yeniden yapılandırılması olası değildir, fakat ihtimallerin sayısını sınırlamak hemen hemen her zaman mümkündür.

Suç Mahallinin ve Kanıtların Belgelenmesi

Belgelendirme adli tıp biliminde iki açıdan önemlidir: yasal ve bilimsel açıdan. Hiçbir şey, orijinal durumu, pozisyonu, v.s. yeterli derecede ayrıntılı biçimde kaydedilene kadar değiştirilemez. Belgelendirmenin birçok farklı yolu vardır, ancak aralarından hiçbiri en iyisi değildir. Herbiri farklı özellikler taşır. Genelde birden fazla yöntemin kullanılması gerekir ve birbirlerini tamamladıkları için bu yöntemlerin birlikte kullanılması arzu edilebilir. Şüpheli gözaltında ya da suçunu itiraf etmiş olsa da olay mahalli ve ilişkili deliller kapsamlı bir biçimde belgelenmelidir. Bunun tersini düşünmek yanlış olur. Bu aşamada verilecek yanlış kararların büyük olasılıkla geri dönüşü olmayacaktır. Zanlının kimliği konusunda şüphe duyulmayan davalar çözümü en zor davalara dönüşebilir, tatmin edici bir sonuç elde etmek için olayların ayrıntılı bir biçimde yeniden yapılandırılması büyük önem taşır. Bu da, uygun bir belgelendirme işlemi olmadan yapılamaz. Başarılı bir araştırmacı, sadece iyi kayıt ve gözlem yapan biri değildir. O ana kadar yapmış olduğu gözleme dayanarak çok açık olmayan bir delili arayan ve ileride çözüm gerektirecek soruları önceden tahmin edebilme yeteneğine sahip bir yorumcu olmalıdır. Başarılı olabilmek için bir hipotez (bilinçli bir varsayım) oluşturmak faydalıdır. Böylelikle, olayı destekleyen ya da çürüten doğrular not edilip, belgelendirilebilir. Geçerli bir varsayım bir yandan karışıklığı içinden çıkılabilir hale getirirken, diğer yandan olayla ilgili birçok materyalin arasından delillerin farkedilmesini sağlar.

Ancak kanıtlar eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Yeni gözlemlerle birlikte hipotezi yeniden değerlendirmek ve geliştirmek gerekebilir. Sağlam bir teorenin üretilebilmesi için, suç mahallinin araştırılmasını takip eden günlerde yeni değişiklikler gerekebilir. Suç mahallinin ve delillerin sistematik ve detaylı bir biçimde kaydedilmemesi halinde sağlam bir teorenin oluşturulması mümkün olmaz. Belgelendirme işleminde, not, taslak, fotoğraf, ses ve video kayıtları başvuru yöntemleridir.

Notlar. Yazılı notlar, diğer yöntemler kullanılsa bile, soruşturmanın vazgeçilmez bir unsurudur. Not alma tekniği, suç mahalli ve fiziksel-delilin belgelenme tekniklerinin özünü oluşturur. Notlar, tek tek sayfalar yerine ciltli

bir deftere mürekkepli kaleme alınmalıdır. Defterin sayfaları, ileride koparılma ya da yok edilme gibi olası bir iddia ile karşı karşıya kalmamak için numaralandırılmalıdır. Yazım sırasında yapılan hatalar, silmek ya da sayfayı yırtmak yerine aralarına çizgi çekilerek düzeltilmelidir. Herşey kronolojik bir sıraya göre ve boşluk bırakılmadan yazılmalıdır, böylelikle sırayı bozan bir kaydın girişi engellenir.

Delillerin toplanması, paketlenmesi ve etiketlenmesi ile ilgili bilgilerin de not edilmesi gereklidir. Ayrıca, çekilen fotoğraflarla ilgili görsel koşul, tarih, saat, çerçeve numarası, konu, yer vb. gibi kayıtlar da notların içinde yer almalıdır. Bu bilgiler fotoğrafları yorumlama esnasında hayati önem taşır. Birçok soruşturmada diğer belgeleri birbirine bu notlar bağlar.

Krokiler. Bir suç mahallindeki nesnelerin birbirleriyle olan doğrusal ilişkileri en iyi biçimde, önem taşıdığı düşünülen bütün boyutların doğru bir biçimde kaydedildiği bir kroki çizilerek yapılır. Krokinin kendisinin çok iyi çizilmesine gerek yoktur. Önemli olan ileri tarihlerde yapılacak yeni yorumlara doğru bilgi aktarmayı sağlamaktır.

Suç mahallinde fotoğraf çekmek krokiye olan gereksinimi ortadan kaldırmaz. Fotoğraf çekmek birçok ayrıntıyı eksiksiz olarak kaydetmek için mükemmel bir yoldur, ancak hatalı bir perspektif duyusuna sebep olurlar ve doğrusal ilişkilerin ve doğru boyutların belirlenmesine izin vermezler. Ancak suç mahallinde fotogrametri (kuş bakışı) tekniklerinin uygulanması halinde durum değişir. Fotogrametri uzun bir süredir harita yapımında kullanılmaktadır, bu tekniğin suç mahallindeki kullanımı henüz çok nadirdir.

Krokilerin fotoğraflarda olmayan diğer bir avantajı ise en önemli nesnelerin ve detayların vurgulanmasını sağlamasıdır. Krokiler ve fotoğraflarla belgelenmiş bilgiler birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. Olay mahallinde kroki çıkarmanın genelde gözardı edilen bir avantajı daha vardır. Kroki çizme işlemi sırasında soruşturmayı yürüten kişi tüm gözlem yeteneğini kullanıyor olduğundan olay mahallinde etrafa "göz atarken" gözden kaçırdığı ayrıntıları ya kalayabilir. Kroki çizerek desteklenen disiplinli bir gözlem, bu yöntemin en önemli artlarından biridir.

Soruşturmayı yönetenlerin taslak çıkarma yöntemlerine aşina olmaları gerekir, ancak sebat, detay üzerine yoğunlaşma ve sorgulayıcı bir bakış açısı, yöntemin kendisinden daha önemlidir. Üç boyutlu ve çapraz-izdüşümlü krokiler kapalı mekanların betimlenmesinde çok yararlıdır, ancak her zaman gerekli değildir.

Fotoğraf. Fotoğraf çekmenin suç mahallindeki öneminin herkes tarafından bilindiği bir gerçektir. Ancak birçok yerde yanlış ya da az kullanılmış olması şaşırtıcıdır. Yeterli donanımın olmasına rağmen çekilen fotoğraflar çoğunlukla kalitesiz olmaktadır. Fotoğraflama, karmaşık detayları belgelendirmek için çok iyi bir yöntemdir, ancak yukarıda da belirtildiği gibi tek başına bir yöntem olarak değil diğer belgeleme tekniklerini tamamlayıcı olarak kullanılmalıdır. Suç mahallinde çekilen geniş açılı fotoğraflar, kanıt teşkil eden nesnelerin yerlerini ve mekanla ilişkilerini gösterir. Yakın çekim fotoğraflar ise kanıt teşkil eden nesnelerin detaylarını kaydetmekte kullanılır. Bu tür fotoğrafların her zaman bir ölçeği ya da mümkünse, birbirine dik açı yapan iki ölçeği olmalıdır. Suç mahalli ve kanıt fotoğraflarında aydınlatma çok önemlidir. Bazı durumlarda bir nesnenin farklı aydınlatma koşullarında çekilmesi avantaj sağlar.

Önemli soruşturmalar sırasında deneyimli bir olay yeri fotoğrafçısının da bulunması büyük yararlar sağlar. Suç mahallinde araştırma yapmakla görevli olan kişilerin fotoğrafçılık tekniklerini bilmesi gereklidir, çünkü bu konuda uzman birini bulmak her zaman mümkün olmayabilir. Böyle durumlarda soruşturmayı yürüten kişi, herhangi bir yardım gerekmeksizin, işe yarayan fotoğraflar çekebilmelidir. Genelde, profesyonel bir donanıma gerek duymayan,

iyi bir 35 mm.'lik fotoğraf makinesi bu iş için yeterlidir. Soruşturmayı yürüten kişinin, işe yarar fotoğraflar çekebilmek için fotoğrafçılığa biraz ilgi duyması ve temel bilgiye sahip olması gerekir. Fotoğrafçılıkla ilgili kitap ve makaleleri okumak ve el alışkanlığı bu işi iyi yapabilmek için gereklidir. Olay yeri ve delil fotoğrafçılığı sanatsal bir ifade biçimi değil bir belgelendirme tekniğidir. Bu nedenle, bilimsel fotoğrafçılıktaki referans çalışmaları gözden geçirmek yararlı olacaktır. Soruşturmayı yürüten kişiler belirli bir sıklıkla fotoğraf çekmelidirler. Tek bir tip makine veya film kullanmak her zaman amaca uygun olmayabilir. 35 mm.'lik bir donanım ve geniş açılı panoramik film çeken bir fotoğraf makinesine sahip olmak yeterli olacaktır. 35 mm.'lik bir makine çok yönlü kullanıma açık olup birçok ihtiyaca cevap verebilecek niteliktedir. Olay mahallinin kapsamlı çekimleri ve belirli nesnelerin yakın çekimi için kullanılabilir. 35 mm.'lik bir makinenin de bu iş için uygun olmasına rağmen, karşılaştırma ve kimliklendirme için bir numunenin detaylarının kayda geçmesi gerektiği zamanlarda panoramik film çeken bir fotoğraf makinesi kullanmak daha akıllıca olur. Olay yerinde geniş açılı bir fotoğraf makinesi olmadığı için böyle bir örneğin kaydedilememesi büyük bir hata olur.

Aydınlatma çok önemlidir. Alanın derinliği, lens açıklığı, deklanşör ve film hızı ve tanecik boyutu gibi unsurlara da ayrıca dikkat edilmelidir. Renkli film kullanıldığında ışık kaynağının renk ısısı ya da renk dengesi göz önüne alınmalıdır. Fotoğraf çekiminde bir sorun yaşandığı zaman iyi bir sonuç alınıp alınmadığını bilmek önem taşır. Böyle durumlarda şipşak bir fotoğraf makinesi yararlı olacaktır. Polaroid şirketi suç mahallerinde ve laboratuvarlarda kullanılmak üzere fotoğraf makinesi sistemleri satmaktadır. Bu sistemlerden CU-70 adıyla bilineni Polaroid'in SX-70 modeli için özel donanımları içerir. Bunlar, çok yakın plan çekimlere olanak sağlar. (6) Bunun en önemli üstünlüğü, çekilen fotoğrafın anında kontrolüne izin vermesidir. Böylelikle soruşturmayı yürüten kişi çekilen fotoğrafın işine yarayıp yaramadığını anlar.

Ses ve Görüntü Kayıtları

Ses ve görüntü kaydetme tekniği diğer belgeleme tekniklerine oranla daha az kullanılır. Bu yeni yöntemlere, hiçbir zaman notların, krokilerin, fotoğrafların yerini alamazlar da daha sık başvurulmalıdır. Ses kaydı, araştırmacıya dikkatini dağıtmadan ayrıntıları belgeleme olanağı sunar. Bu, önemi önceden farkedilmeyen ya da farklı önem derecesindeki birçok ayrıntının kaydedilmesinin gerekli olduğu durumlarda önemli bir avantajdır. Bunun yanı sıra kişinin bir ya da her iki eli birden ölçü ve not almak, taslak çizmek ya da fotoğraf çekmek için serbest kalabilir. Belki de bu suç mahalli belgeleme yönteminin en büyük eksikliği yarattığı olumsuz psikolojik etkidir. Birçok kişi kayıt aletine konuşurken kendisini rahat hissetmez. Özellikle etrafta kendisini duyabilecek insanlar varken bu rahatsızlık artar. Ancak bu çekingenliğin önü alınabilirse ses kayıt yöntemi çok faydalı olabilir. Suç mahalli terkedildikten sonra, ses kayıtları yazıya geçirilmeli ve diğer notlarla birleştirilip ilgili ayrıntılara odaklanmış olan yeni bir notlar dizisi oluşturulmalıdır. Eski notlar ve bantlar dava kapanana kadar elde tutulmalıdır. Önceden kaydedilip de konuyla ilgisi olmadığı düşünülen ayrıntılar soruşturma ilerledikçe önem kazanabilir.

Geçtiğimiz son on yılda çok pahalı olmayan, taşınabilir video kameralar ve fotoğraf makineleri piyasaya çıkmıştır. Bu ekipmanlar olay yerinde kullanılabilir. Fakat bu sistemlerin resim kalitesi geleneksel fotoğraf yöntemleri kadar iyi değildir. Video yöntemleri fotoğrafa bir alternatif olamaz. Video kaydının en belirgin avantajı soruşturmanın ve suç mahallinin tümünü kaydedebilme özelliğidir. Bu kaydın eş zamanlı olarak sesli olması da soruşturmaya yardımcı olur. Aynı zamanda video kayıtları, delil toplama sürecini ve çekilen fotoğrafların sırasını ve yerini belgelemekte oldukça etkilidir. İyi bir video kaydı, olay mahallinde bulunmayan kişilerin, delillerin olay mahalliyile ve soruşturulan olguyla ilişkisini anlamasına yardımcı olur. Özellikle de, laboratuvarında çalışan kişilerin olgunun ayrıntılarını kavramasında önemli bir rol oynayabilir. Laboratuvarında çalışan bir uzmanın ayrıntılı bir bilgiye sahip olmaksızın kanıtları verimli bir biçimde incelemesi beklenemez. Eğer soruşturmayı yürüten kişi olay yerine gide-

mez ise video kayıt yöntemi bu eksikliğin giderilmesi için en iyi yoldur.

Toplama ve Paketleme

Farklı delil türleri farklı şekillerde ele alınır. Ancak her durumda akılda tutulması gereken bazı noktalar vardır. Her olaya uygulanabilecek tek bir kanıt toplama yöntemi yoktur. Belli delil tiplerine uygulanan özel yöntemler bulunmaktadır.

Herhangi bir kanıtın suç mahallinin tümüyle ilişkisi esastır: Olay mahallindeki herşey tam anlamıyla fotoğraf, taslak ve notlarla belgelenene kadar hiçbir eşyaya dokunulmamalı, hiçbir şeyin yeri değiştirilmemelidir.

Suç mahallinin gözetiminin sürekliliği kanıtların yargı önünde geçerli olması için şarttır. Olay mahallindeki varlığından mahkemeye delil olarak sunulmasına kadar geçen süre içerisinde korunması sağlanamayan delil, ne kadar bilgilendirme potansiyeline sahip olursa olsun geçersiz sayılabilir. Delilin görevliler arasında el değiştirmesi ve her türlü işleme tabi tutulması sırasında gözetim bilgileri kaydedilmelidir. Soruşturma sürecinde ne kadar az insan olursa gözetim zincirinin aşamalarını takip edebilmek o derece kolay olur.

Delil Analizi

Delil teşkil eden bir nesnenin ne tür bir analize tabi tutulması gerektiği, nesnenin ne olduğuna, olayın doğasına ve gerek duyulan bilginin ne olduğuna bağlıdır.

Yazının başında belirtildiği gibi adli tıp uzmanlarının olay yeri incelemesindeki analitik yaklaşımları önemlidir. Adli tıp uzmanlarının analitik faaliyetleri tanımlama, kimliklendirme ve yeniden yapılandırma şeklinde sınıflandırılabilir. Tanımlama, materyal ya da nesnenin sınıfsal özelliklerini; kimliklendirme ise kendine has özelliklerini kullanır. Tanımlama, delil teşkil eden maddenin ne olduğunun saptanmasıdır. Ara sıra bazı durumlarda kişilerin kimliklerinin belirlenmesi anlamına da gelir. Fiziksel delil tipleri çoğunlukla tanımlanmalıdır. Bazen istenilen sadece bu aşamadır. Ancak yine de birçok durumda tanımlama, analiz aşamalarının ilkidir. Kırmızı leke kan mı? Kırmızı boya mı? Çilek reçeli mi? İplik doğal mı, sentetik mi? Tüy bir insana mı, hayvana mı ait? Bu küçük şeffaf parça bir cam parçası mı? Bir plastik parçası mı? Kum tanesi gibi bir mineral mi? Daha başka testlere geçilmeden önce bu tür soruların cevaplandırılması gerekir. Tanımlamalar, nesne ya da materyallerin sınıfsal özelliklerini, aynı sınıfta yer alan diğer üyelerin özellikleriyle karşılaştırılarak gerçekleştirilir. Tanımlama, bir örneğin çıkış noktasının tek başına belirtilebileceğini göstermek demektir. Adli tıbbın bu boyutu, onu diğer bilimlerden farklı kılan bir özelliktir.

Aynı zamanda bir adli tıp incelemesinde her türlü delille uğraşmak bu işin en zor kısmıdır. Benzer materyallerdeki çok küçük farklılıkları belirlemek için sürekli olarak yeni yöntemler geliştirilmektedir. Kan, sperm ve diğer bazı biyolojik materyallerin olduğu durumlarda değişik insanlardan alınan örneklerle bu farklılıklar saptanmaya çalışılır. Birçok delil türü olsa bile doğru tanımlama yapmak olanaksız olabilir. Bazı tanımlama türleri kesin bir sonuç vermese de bilgilendirici olabilir. Bir kan izinin on bin kişi içinden bir kişiye ait olabileceği belirlenebilir. Eğer bu iz olaya adı karışmış bir kişinin kanıyla karşılaştırılırsa kanın o kişiye ait olduğu kesin olarak söylenemese de elde edilen sonuç yararlı ve bilgilendirici olabilir. Kimliklendirmede olduğu gibi tanımlama da karşılaştırma gerektirir. Burada temel karakteristiklerden çok tanımlayıcı özellikler karşılaştırılır. Bir delilin tanımlayıcı özelliklerini inceleyerek ortak bir kökenden gelmediğini söyleyebiliriz. Birçok delil türünün ortak kökenden gelmediği belirlenebilir ve bu tür bir bilgi soruşturma sürecinde işe yarayacaktır.

Yeniden yapılandırma, bir olayda nelerin olduğunu ve bu olaydaki değişik olasılıkları netleştirmemize yardımcı olur. Olaylarda görgü tanıkları olsa dahi bunlara her zaman güvenmek yanıltıcı olabilir. İnsanlar gördüklerini net bir biçimde hatırlamakta zorlanırlar. Şayet karışık bir olay dizisi, hızlı ve beklenmedik bir şekilde gelişirse bu durum daha ciddi sorunlara yol açabilir. Görgü tanıklarının olay hakkında hatırladıkları şeyler, baskı altında ya da sorgulama anında bilinçsiz bir biçimde farklılaşabilir. Aradan zaman geçmesi hatırlanan şeylerin doğruluk derecelerini olumsuz etkiler. Olayların tanık tarafından doğru hatırlanması, tanığın bu olaya bakış açısına, önyargısına, görüşüne, kültürel durumuna, ayrıntıları ve olayların sırasını doğru hatırlayabilme yeteneğine bağlıdır. Deneyimli gözlemciler bile birçok olayın doğası hakkında anlaşmazlığa düşebilirler.

Birçok olayda nesnel bilgi verebilecek tanıklar olmayabilir. Olayları yaşayan kurbanlar olay hakkında bilgi verseler de üzgün oldukları ve travma geçirdikleri için yorumları tam olarak doğru olmayabilir. Olayla ilgili şüpheli şahıslar sorgu sırasında, eğer suçlularsa yanıltıcı bilgi verebilirler. Bu kişiler suçlu değillerse bile üzgün olabilirler ve kafaları karışık olabilir. Bu nedenle her iki durumda da güvenilir bilgi elde edilemez. Şüpheli şahıslar eğer gerçekten suçlularsa kendilerini temize çıkaracak hikayeler üretebilirler. Anlatılan bu hikayeler, olayla ilgili fiziksel deliller üzerine yeniden yapılandırıldıkları için genellikle bilgilendirici olurlar.

Yapılandırmayla, olayla ilgili tek bir "bağımsız tanık" olduğundan olayların doğruluğunu anlamak için başka görgü tanıkları da gerekmektedir. Suç mahallinin bir bütünlük içinde olması yeniden yapılandırma olasılığı için ön koşuldur. Olay mahallinde eklenen, çıkartılan, değiştirilen ya da yerinden oynatılan herhangi bir şey yeniden yapılandırma bilgilerini değiştirecektir. Yeniden yapılandırma faaliyeti, delillerin türlerine, leke örneklerine, analitik sonuçlara ve olay yerinin belgelendirilmesine dayanan çok karmaşık bir süreçtir. Diğer durumlarda, şayet olayda yalnızca tek parça kanıt varsa, yeniden yapılandırma daha kolay olur.

Daha önce de belirttiğimiz gibi birçok potansiyel yeniden yapılandırmalar, olay yerindeki belgelendirmenin eksikliği yüzünden başarılı olmayabilir. Soruşturmada yararlı olabilecek birçok önemli bilgi bu nedenle kaybolabilir.

Olay yerindeki herkes olayın bütünlüğünden sorumludur. Eğer herhangi bir şeyi yerinden oynatmak ya da yeniden düzenlemek gerekirse, kimin ne yaptığının belgelendirilmesi gerekir. Suç mahallini güvenli bir hale getirip koruma altına almanın, bütün delillerin düzenlenmesinin ve yerin belgelendirilmesinin bir tek yolu vardır. Soruşturmanın bu aşamasında yapılan hatalar genellikle tamir edilemez.

Sonuçların Yorumlanması

Analiz ve yorumlama arasında bir fark vardır ve bu farkın iyice anlaşılması gerekmektedir. Uzmanlar çoğunlukla bir analizin sonuçları doğrultusunda karara varırlar. Eğer uzmanlar görüş birliği içinde değillerse bu genellikle sonuçların yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Fiziksel delil analizine dayanan olayların yeniden yapılandırılması analiz değil, her zaman bir yorumlamadır.

Bir analiz, ne kadar karmaşık olursa olsun, kimyasal ve fiziksel ilişkilerin ve özelliklerin bir dizi inceleme ve ölçümüdür. Bu ölçümler doğrudan (uzunluk, kütle, hacim) olabildiği gibi dolaylı (spektrum özellikleri, dayanıklılık katsayısı, kan grubu) olabilirler. Değerlendirme, gözlem sonuçlarının eldeki verilerle birlikte tutarlı ve araştırılan durum hakkında yararlı bir bilgi sağlayacak içeriği olan bir biçime dönüştürülmesi demektir.

Bazen analiz ve yorumlama arasında çok ince bir ayrım vardır ve analiz bittikten sonra yorumlama daha belirgin hale gelir. Uyuşturucu bulundurma olayı iyi bir örnek olabilir. Bir şüphelinin beyaz toz içeren plastik torbasına

el konduğunda bunun analizi yapıldığında bir sonuçla karşılaşırız. Eğer analiz sonuçlarında, torbadaki iki gram tozun % 1'inin eroin özellikleri taşıdığı, % 99'unun ise laktoz özelliklerine sahip olduğu belirlenirse, bundan şüphelinin 0.02 gram eroin taşıdığı sonucu çıkartılır. Diğer durumlarda bu sonuç bu kadar belirgin değildir. Olay yerinde çok belirgin olmayan bir parmak izinin daha sonra bir şüpheliye ait olduğu belirlenebilir. Bu gerçekte şüphelinin olayın bir bölümünde olay mahallinde olduğunu kanıtlar. Neden ya da ne zaman olduğuna dair hiçbir şey söylemez. Aynı şekilde, olay yerinde görülen bir kan izi çok iyi analiz edilip insan kanı olduğu anlaşılsa bile nüfusun % 10'u bu kan grubuna sahip olabilir. Eğer bir şüpheli tüm bu kan gruplarına sahipse bu yalnızca o kanın şüpheliye ait olabilme ihtimalini gösterir.

Sonuçların Rapor Edilmesi ve Bilirkişi İfadesi

Birçok uzman, sonuçları ve yorumları, bu tür problemleri, ortak terminoloji, yöntem ve yaklaşımlarla araştıran ve bu alanda bilgi sahibi olan meslektaşlarıyla paylaşırlar. Adli tıp uzmanları aynı zamanda bu bulgularını polis memurları, avukatlar, hakimler ve yargı mensuplarıyla paylaşmak durumundadır. Bunun için bu teknik ve karmaşık bilginin bir süzgeçten geçirilip, anlaşılır gerçeklere ve sonuçlara dönüştürülmesi gerekmektedir. Sonuçları anlaşılır hale getirmek için özel ve teknik terminoloji kullanılmamalıdır. Bulgular, uzman olmayan kişilerin de anlayabileceği şekilde ortaya konmalıdır. Mahkeme öncesinde ifade ve raporlar, bilgilendirici ama olabildiğince basit bir dil içermelidir.

Mahkeme sırasında bilirkişilere diğer tanıklardan daha fazla serbestlik tanınır. Sıradan tanıkların yalnızca bildiği doğrular hakkında ifade vermesi genel bir delil kuralıdır. Görgü tanıkları, gerçekleri gözlemledikleri doğrultuda ifadelerinin doğruluklarına inanabilirler. Fakat bu gözlemler, olağan deneyimler baz alındığında sorgulanabilir ve doğrulanabilir nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla bir görgü tanığı bir kişinin kimliği, bir nesnenin rengi ya da iki nesne arasındaki uzaklık hakkında ifade verebilir.

Özetle bilirkişi kullanılması, bilimsel, özel bir bilgiye ve deneyime sahip bu kişi tarafından konunun analiz edilmesi ve açıklığa kavuşturulmasına duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Nitelikli bir bilirkişi bu konudaki yeteneğinin, bilgisinin ve deneyiminin, sıradan bir insandan daha üstün olduğu mahkemeye kanıtlanırsa, bu kişi olaya ait gerçekler hakkında mahkemeye yararlı analizler yapabilir. Bunun yapılabilmesi de bu konudaki güncel bilginin kullanılabilmesi ve yeni metot ile teknolojinin kullanılmasıdır. Olay yeri incelemesi ve kanıta dayalı adli tıp uygulamaları da günümüzde geçerli ve adil yargının oluşmasına çok büyük katkıları olması açısından önemlidir.

LİTERATÜRLER

1. Beyer, S.C. and W.F. Enos: "Death Scene Checklist," FBI Law Enforcement Bulletin, August, 1981.
2. Darby, W.: "Criminalistics," in C.H. Wetch (ed.), Forensic Science, Matthew Bender, New York, 1981, vol. 3, chap. 36
3. Federal Bureau of Investigation: Handbook of Forensic Science, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 1975.
4. Fox, R.H., and C.L. Cunningham: Crime Scene Search and Physical Evidence Handbook, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 1973.
5. Goddard, K.W.: Crime Scene Investigation, Reston, Reston, Va., 1977.
6. Lee, H.C. et al.: Physical Evidence and Burglary Investigation Handbook, University of New Haven, New Haven, Conn., 1980.
7. Moenssens, A., R.E. Moses, and F.E. Inbau: Scientific Evidence in Criminal Cases, Foundation, Mineola, N.Y., 1973.
8. Peterson, J.L.: The Utilization of Criminalistics Services by Police, U.S. Siljander, R.P.: Applied Police and Fire Photography, Charles C Thomas, Springfield, Ill. 1976.
9. Svensson, A., O. Wendel, and B.A.J. Fisher: Techniques of Crime Scene Investigation, 3d ed. Elsevier-North Holland, New York, 1981.
10. Ward, R.H: Introduction to Criminal Investigation, Addison-Wesley, Boston, 1975.
11. Weston, P.B., and K.M. Wells: Criminal Investigation, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J., 1974.